

שימוש בטלית ללא רשות

(שנוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו). ואם מצאה מקופלת יחזור ויקפלנה כבראשונה. דאי לאו הכי (שאם לא כך), לא ביחא ליה (לא נוח לו).

בשולחן ערוך נפסק להלכה:

שולחן ערוך אורח חיים סימן יד סעיף ד:

מותר ליטול טלית חבירו ולברך עליה, ובלבד שיקפל אותה אם מצאה מקופלת.

הגהת הרמ"א על השולחן ערוך הנ"ל:

והוא הדין בתפילין. אבל אסור ללמוד מספרים של חבירו בלא דעתו, דחיישין (שאנו חוששים) שמא יקרע אותם בלימודו.

ב. סייגים לדין זה

בדברי המשנה ברורה מובאים כמה סייגים להיתר זה:

משנה ברורה סימן יד ס"ק יג:

דוקא באקראי, אבל בקביעות אסור. ואפילו באקראי **דוקא באותו מקום**, אבל להוציאו מביתו לבית הכנסת או איפכא (או להיפך) - אסור, דאפשר שמקפיד עליו, והוי גזל. ועיין בפרי מגדים שכתב דבכל גווני (שבכל אופן) **ראוי ליזהר כשבעליו עמו** (כשבעל הטלית נמצא במקום) **שישאלנו** (אם הוא מסכים), ואין סומכין על החזקה (שנוח לאדם שיעשו מצוה בממונו) במקום שיכולין לבררו בקל, **וכל שכן אם יודע בו שהוא מקפיד.**

ערוך השולחן כתב סייג נוסף בעניין זה:

ערוך השולחן אורח חיים סימן יד סעיף יב:

ונראה לעניות דעתי אף שרבותינו פסקו הדין הזה דבסתמא מותר ליקח טלית חבירו שלא מדעתו ולהתפלל בו, מטעם דודאי ביחא ליה (שוודאי נוח לו בכך), מיהו (אולם), אגן חזינו (אנו רואים) דהרבה מקפידים בזה מאד, ובפרט כשהטלית הוא חדש ונקי, וגם יש בני אדם שאין סובלין כלל שאדם אחר ילבש בגד שלהם מטעם זיעה ונקיות, ונראה לעניות דעתי שמאד יש להתיישב בדין זה... הרי מפורש שאפילו המתירים לא התירו רק (אלא) כשהטלית מונחים בבית הכנסת, **ולא שכל אחד מצניע טליתו במקום מוצנע.** דבכהאי גוונא (שבאופן זה) לא מצינו מי שהתיר.

בעל הציץ אליעזר אף החמיר יותר בדין זה:

שו"ת ציץ אליעזר חלק יב סימן ז:

ועל כן חתימת דברינו בזה מעין הפתיחה, שאסור לחולה לקחת טלית ותפילין של חבירו שלא מדעתו, וגם מדעתו צריך שיקול רב והבחנה אם חבירו נענה אמנם למבוקשו בלב שלם,

הקדמה:

איסור גזל הוא מהחמורים בתורה, וחז"ל אמרו שגזר דינם של דור המבול נחתם בגלל איסור גזל. בשונה מהמחשבה הראשונית, שאינה רואה בעיה בשימוש ללא רשות בחפציו של אחר, קובעת ההלכה, שלעיתים הדבר אסור משום גזל, באופנים שיבוארו בדף זה.

שאלה: האם מותר לחייל שאין ברשותו טלית, להשתמש בטלית של חבירו בלא ידיעתו?

א. מקור הדין

בגמרא מבואר שהשואל חפץ ללא ידיעת בעליו, נחשב לגזלן:

תלמוד בבלי בבא מציעא דף מא עמוד א:

וקא סבר: שואל שלא מדעת (בעליו), גזלן הוי (הוא).

לפי זה, לכאורה אין היתר להשתמש בטלית של אדם אחר ללא רשותו המפורשת. אלא, שבגמרא במסכת פסחים מבואר שנוח לאדם שיעשו מצוה בממונו:

תלמוד בבלי פסחים דף ד עמוד ב:

דניחא ליה לאיניש (שנוח לו לאדם) לקיומי מצוה בממוניה (שיקיימו מצוה בממונו).

על פי זה כתב הנימוקי יוסף:

נימוקי יוסף הלכות קטנות דף יב עמוד א:

ובמקום שנהגו להניח טליתותיהן בבית הכנסת, אם בא אדם להתעטף בה לפי שעה ולהחזירו למקומו - מותר, ולא חשיב 'שואל שלא מדעת גזלן הוי', כיון דליכא הכא (שאין כאן) חשש כילוי קרנא (כילוי הקרן - קלקול הטלית), ביחא ליה לאיניש דליעבדו מצוה בממוניה (נוח לו לאדם שיעשו מצוה בממונו), מה שאין כן בספרים, דשמא יבוא לקרות בהן הרבה עד שיקרע מרוב משמוש.

❖ מהו הטעם שעל פיו התיר הנימוקי יוסף לשאול טלית,

ללא רשות מפורשת מהבעלים?

❖ מהו ההבדל בין טלית ובין ספרי קודש?

❖ חווה דעתך, האם טעם זה שייך גם בספרים הכרוכים

היטב, כפי שמצוי היום?

וכן כתב הרא"ש:

רא"ש חולין פרק ח סימן כו:

ונהגו להתעטף בטליתו של חבירו אפילו בלא ידיעה, ומברך. וסמכו על זה דניחא ליה לאיניש דליעביד מצוה בממוניה

‘והגית בו’ - דפי לימוד עצמי לחיילי צה"ל

המגן אברהם מקשה, שכאשר הבעלים אינם מודעים לכך שהטלית נלקחה, בוודאי אין בכוונתם שהשואל יקח אותה ב'מתנה על מנת להחזיר', וממילא, כיצד יוכל לברך עליה? משיב על כך המג"א:

המשך דברי המגן אברהם שם:

וצריך לומר כמו שכתבנו לעיל, דאף על גב (למרות) דפטור מציצית, רשאי לברך כמו הנשים (היינו, כמו שנשים יכולות לברך על קיום מצוות עשה שהזמן גרמא, כסוכה ולולב וכדומה, אף שהן אינן מחויבות בהן, כך רשאים לברך ברכת הציצית על טלית שאולה, למרות שאינה חייבת בציצית).

אולם האחרונים פקפקו בתירוצו של המגן אברהם, ולכן כתב המשנה ברורה:

משנה ברורה סימן יד ס"ק יד:

עיין במגן אברהם. ועיין בדרך החיים שכתב **דיותר טוב שיכנין שלא לקנות ולא יברך**.

וכן כתב הילקוט יוסף:

ילקוט יוסף אורח חיים סימן יד דין טלית שאולה סעיף ז:

מותר לקחת בשאלה טלית מחבירו בלא ידיעתו, כדי לקיים מצות ציצית, ובלבד שעושה כן באקראי, ואין הטלית נמצאת במקום סגור. ואם היתה הטלית מקופלת, יזהר לקפלה אחר התפלה. ויש אומרים שלדין אין לו לברך על הטלית, ובפרט בזמן הזה שרבים מקפידים שלא יקחו את טליתותיהם בלא רשות. ויש חולקים ואומרים שיכול לברך על טלית זו, דגם בזה יש מנהג לברך, ובמקום מנהג אין חוששין לספק ברכות. **ולכן טוב יותר שיכנין שלא לקנות ולא יברך**. והעושה כדעת מרן השלחן ערוך ומברך, אין מזניחין אותו.

ד. הלכה למעשה

במסגרת הצבאית, פעמים שנוצרים יחסי קירבה ושיתוף בין חיילים, כך שאינם מקפידים זה על זה. לכן, כאשר חייל משער שחברו כלל לא יקפיד על כך שיתעטף בטליתו, רשאי להשתמש בה (בזהירות) בלא רשות, ויקפיד להחזירה למקומה מקופלת.

מאחר ונחלקו הפוסקים אם מברכים במקרה זה, טוב שיתכנין שלא לזכות בטלית וימנע מלברך עליה.

כאשר בעל הטלית נמצא במקום, יש לשאול את רשותו. כאשר קיים ספק אם בעל הטלית מקפיד שלא ישתמשו בטליתו, ראוי להימנע משימוש בטלית.

או שעונה לו במס שפתים בלבד משום כסיפותא (בושה), שאזי איננו שוה לו המצוה שמקיים בהם. **וגם אדם בריא צריך להיות ערום ביראה להיות זהיר שלא לקחת של חברו שלא מדעתו**, ולשקול היטב אם לקחת אפילו מדעתו. בידיעה או באמידה מוקדמת אם אמנם חברו יענה לו ברצון ובחפץ לב.

❖ האם בעל שו"ת ציץ אליעזר חלק על הפוסקים שהוזכרו לעיל?

גם הרב מרדכי אליהו כתב:

הערות הרב מרדכי אליהו על קיצור שולחן ערוך סימן ט הערה י:

בימינו יש מקפידים שלא ישתמשו בטליתותיהם, ולכן לא יקח אדם טלית מחברו שלא מדעתו. ואם לקח – יטרח ויודיענו אחר כך, ויבקש על כך מחילה.

למרות זאת, במסגרת הצבאית, פעמים שנוצרים יחסי קירבה ושיתוף בין חיילים, כך שאינם מקפידים זה על זה. לכן, כאשר חייל משער שחברו כלל לא יקפיד על כך שיתעטף בטליתו, רשאי להשתמש בה בלא רשות.

ג. ברכה על טלית שמשתמש בה (בהיתר) בלא דעת הבעלים

לעיל, הובאו דברי השו"ע, שהנוטל טלית של חברו בלא רשותו (באופן המותר), מברך קודם שמתעטף בה.

בדף 'והגית בו' הקודם, התבאר שדווקא השואל טלית מחבירו לצורך התפילה יברך עליה, כיוון שבאופן זה חברו מתכוון להקנות לו את הטלית ב'מתנה על מנת להחזיר', אולם השואל אותה משום **כבוד הציבור**, כגון לצורך עלייה לתורה, חזנות וכדומה – אינו מברך.

לאור זאת, כמה פוסקים הקשו על הוראת השו"ע לברך על טלית שניטלה בלא רשות:

מגן אברהם סימן יד ס"ק ח:

וצריך עיון, בשלמא ליטלו שרי (אומנם מותר לקחת את הטלית בלא רשות), דניחא ליה לאינש למיעבד מצוה בממוניה (שכן נח לאדם שיעשו מצווה בממונו), אבל למה יברך עליו? **בשלמא כששאלו מדעתו**, הוה ליה (הרי זה) כאלו נתנו לו במתנה על מנת להחזיר, וכמו שכתב הרא"ש, והוא הדין בלולב... **אבל ליקח בלא דעתו**... למה שרי (מותר) כאן?

‘והגית בו’

דפי מקורות בהלכה צבאית ללימוד עצמי לחיילי צה"ל
יוצא לאור ע"י הרבנות הצבאית הראשית - ענף ההלכה - בית המדרש להלכה צבאית
מערכת: סא"ל הרב ישי איתן רע"ן הלכה, רס"ן הרב דב ברקוביץ רמ"ד הלכה,
סרן הרב דודי גרינפלד קמ"ד בתיבה, אע"צ הרב חנניה שפרן
כתיבה ועריכה: טור' ר' יהודה בן חיים
הקו הפתוח: 052-9414414. נשמח לשאלות ולתגובות: bmlhalacha@gmail.com
הצטרפות לקבוצת ההלכה יומית לחיילים בוואצפ וקבלת דפי 'והגית בו' (קבוצה שקטה),
סרקו את הקוד הבא:

